

Jaroslav David (Ostrava)

HONORIFIKAČNÍ MOTIV V TOPONYMII (NA PŘÍKLADU BAŤOVSKÝCH TOPONYM A TOPONYMA ZLÍN/GOTTWALDOV)

„Připadal jsem si jako průkopník na Divokém západě. Na fazendě Samambia nebyly žádné studny, lidé pili vodu v potocích, kde tekla čistá, křišťálová. Prý je to dobrá voda, tvrdili. Vedle fazendy Samambia ležela maličká osada civilizovaných indiánů a jeden z nich nám pomáhal na průsecích v lese. Zeptal jsem se ho, jak se řekne ‚voda‘ a jak ‚dobrá voda‘. Odpověděl, že voda se jmenuje ‚y‘ a dobrá ‚pora‘. Napadlo mě, že by se město mohlo jmenovat na počest toho, kdo to všechno vymyslel a prosadil, BATAYPORA – neboli ‚Baťova dobrá voda‘. Ptal jsem se prvních kupců, jestli by souhlasili se jménem nové osady Bataypora – a všichni přikývli. Pak jsem požádal Jana Baťu o schválení toho jména, on říkal, Kubíku, co jste si to vyvzpomněl, ale nakonec taky souhlasil, a tak jsme na pozemkovém úřadě zaregistrovali nové jméno na brazilské mapě: Bataypora.“ (Vzpomínky Františka Kubíka. In: M. Ivanov, Sága o životě a smrti Jana Bati a jeho bratra Tomáše, Praha 2008, s. 428.)

Podnikatelský úspěch rodiny Baťů, z nichž zejména Tomáš (1876–1932) a jeho nevlastní bratr Jan Antonín (1898–1965) dovedli obuvnické impérium k rozkvětu, zanechal také stopu v oikonymii. Můžeme hovořit o baťovských honorifikačních jménech, ovšem jejich motivace, okolnosti vzniku i formální stránka jsou podstatně odlišné od většiny názvů, které s sebou přinesly totalitní nedemokratické režimy. K baťovským jménům v širokém slova smyslu počítáme také místní jméno *Zlín*, jemuž rovněž věnujeme pozornost. Úspěch batismu a podnikání rodiny Baťů byl spojen se Zlínem tak pevně a těsně, že již po roce 1945 pozorujeme tendenci odstranit Baťovo jméno z toponymie města, po komunistickém převratu v roce 1948 dokonce došlo k vymazání místního jména *Zlín* z mapy Československa a jeho nahrazení vysoce ideologickým honorifikačním pojmenováním *Gottwaldov*.

Propria, zejména místní jména a urbanonyma, která považujeme za honorifikační jména, jsou také někdy označována jako nepravé posesivní názvy. Jde o toponyma, která svými názvotvornými modely odpovídají „pravým“ posesivním názvům typu *Jankov*, ovšem jejich názvotvorná báze není motivována jménem reálného vlastníka pojmenovávaného objektu. V základech honorifikačních toponym se objevují nejen jména osobností spojených a preferovaných politickými režimy a ideologiemi, např. *Gottwaldov*, *Havlíčkův Brod*, *Karl-Marx-Stadt*, *Stalingrad*, *Washington*, *Benešovo*

náměstí, Masarykova třída, ale také toponyma, chrématonyma či obecná jména označující ideové a politické hodnoty, např. *Kubánské náměstí, Sokolovská, ulice 30. dubna, náměstí Republiky, třída Svornosti*.¹⁾

V obecné rovině a z čistě formálního hlediska lze místní jména typu *Bařov, Batawa, Bataville* zařadit do stejné skupiny jako názvy *Gottwaldov, Havířov, Švermov*. Ovšem při znalosti okolností jejich vzniku můžeme vysledovat jisté difference.

Prvním rysem, který odlišuje toponyma utvořená z příjmení *Bařa* od většiny honorifikačních jmen typu *Gottwaldov, Leningrad, Titovo*, je fakt, že se jedná o názvy motivované osobním jménem nositele, jenž měl k místu vztah. Bařovská jména označovala výhradně lokality, kde měla podnikatelská rodina své aktivity, především továrny a k nim příslušející bytová sídliště. Ve většině případů se jednalo o skutečné založení „na zelené louce“. Motivační podstatou bařovských jmen je tedy reálné vlastnictví pojmenovaného sídlištního objektu.

Druhým znakem bařovských jmen je skutečnost, že vždy byla utvářena po formální stránce tak, aby odpovídala systému toponymie oblasti, kde se nacházel pojmenovávaný objekt. Tato charakteristika je obecně platná, neboť vzhledem k celosvětovým aktivitám firmy *Bařa* tomu tak bylo nejen na území bývalého Československa, ale také v zahraničí (např. Argentina, Indie, Kanada). Jména míst, která se povznesla díky novým továrnám, byla součástí bařovské firemní strategie, tzv. corporate identity. „Bata had expanded globally, stretching from Europe to South Africa, India, Egypt, Singapore and the United States. The company towns wore their identity with pride“.²⁾

Bařův koncern vybudoval v zahraničí tzv. malé Zlíny, řadu unifikovaných měst, která vyrostla kolem průmyslových závodů. K expanzi do světa docházelo již ve 30. letech 20. století, ale zesílila zejména po okupaci Československa, kdy se vedení firmy přesunulo do zahraničí. V Indii k těmto založením náležely *Bataganj* a *Batanagar* (zal. 1934), ve Francii *Bataville* (zal. 1931), v Chorvatsku *Bataville* (zal. 1931, dnes Borovo), v Kanadě *Batawa* (zal. 1939), v Pákistánu *Batapur*, v Brazílii *Batatuba*

---

¹⁾ K problematice honorifikačních jmen v toponymii viz např. M. Buczyński, *Pamiętkowe nazwy miejscowe w językach słowiańskich*, Lublin 1997; J. David, *From Havlíčkova Borová to Havířov (the honorific motive in Czech toponymy 1948–1955)*, *Österreichische Namenforschung* 36, 2008, s. 15–23; J. David, *Smrđov, Brežněves a Rychlonožkova ulice – kapitoly z moderní české toponymie 20. století* (rukopis, kniha vyjde v průběhu roku 2010 v nakladatelství Academia); J. David, *Commemorative Place Names – Their Specificity and Problems*, *Names* (v tisku); J. Martínek, *Rodná jména v zeměpisných názvech komunistické éry*, *Acta onomastica* 47, 2006, s. 349–350; J. Murray, *Politics and Place-Names: Changing Names in the Late Soviet Period*, Birmingham 2000; R. Šrámek, *Úvod do obecné onomastiky*, Brno 1999, s. 49.

²⁾ G. Darley, *Factory*, London 2003, s. 96.

(zal. 1941), *Bataypora* (zal. 1953), *Bataguassu* (zal. 1954) a *Mariapolis* (zal. 1944, dle jména manželky Jana A. Bati), dále *Cali-Bata* na Jávě.³⁾

Všechna uvedená toponyma byla vytvořena z antroponymického základu *Ba'a* příponou/topoformantem, popř. jiným způsobem, který byl běžný pro daný jazyk a jeho toponymii. Na příklad brazilská jména *Batatuba* = „Ba'a-otec“, *Bataypora* = „Ba'ova dobrá voda“, *Bataguassu* = „velký Ba'a“ využila názvotvorných modelů a prostředků jazyka místních indiánů. Podobně kanadská *Batawa* asociuje jméno *Ottawa*, které bylo ovšem vytvořeno transonymizací indiánského hydronyma.⁴⁾ Společným rysem všech těchto jmen byla snaha vytvořit explicitně identifikační ba'ovské toponymum, které ovšem formálně odpovídalo místní toponymické soustavě. Dokonce se dá spekulovat o tom, ale je to pouze naše domněnka, že v ba'ovské toponymické strategii svou roli sehrála i již existující oikonyma, která však se jménem podnikatele Bati neměla nic společného. Máme na mysli především toponymum *Batavia* (dnes *Jakarta*, Indonésie) a *Batizovce* (Slovensko). Právě slovenské toponymum *Batizovce* bývá často uváděno mezi ba'ovskými jmény na základě mylné etymologizace.⁵⁾ Avšak místní jméno *Batizovce* je doloženo poprvé již v době před rokem 1800 v podobě *Batis-Villa*, *Batisfalu*, k roku 1808 se uvádí doklad *Batizowce*.⁶⁾ Poblíž slovenské obce *Batizovce* byl v 1. polovině 30. let 20. století vybudován průmyslový komplex a sídliště, pro něž byl používán nejprve název *Ba'ova osada vo Vel'kej*, později *Vel'ká-osada Svit* a po osamostatnění v roce 1937 označení *Svit* (zkratkové toponymum *Slovenské vizkozové továrne*). Podmínkou odprodeje pozemků nacházejících se na katastru Velké bylo, aby název nové osady byl vždy uváděn jako část Velké. To ovšem nebylo dodrženo a souběžně bylo používáno toponymum *Batizovce*, patrně z propagačních důvodů.

Bohužel, ve fondu Ba'a, a.s. Zlín, se žádné materiály k sesterským společnostem firmy Ba'a nenacházejí.⁷⁾ Rovněž korespondence se zahraničními institucemi, Bata Shoe Museum a Bata Brands SA, nepřinesla žádné nové informace. Nebylo tedy možné vysledovat přesnější okolnosti vzniku ba'ovských oikonym, zejména v zahraničí.

---

³⁾ Bata History. [cit. 2010-04-27]. Dostupný <http://www.batahistory.com>; BataStory.net. [cit. 2009-12-15]. Dostupný <http://batastory.net/hlavni>; V. Hlávková, Budování filiálek firmy Ba'a ve 30. letech 20. století v Africe, Zlín 2006; News Letter 1946, 1947, 1948, 1949, 1950. Bata development limited. London 1946–1950.

⁴⁾ I. Lutterer – L. Kropáček – V. Huňáček, Původ zeměpisných jmen, Praha 1976, s. 205.

⁵⁾ Viz např. názor Josefa Macha v debatě s Harry Pollitem, předsedou Komunistické strany Velké Británie, v roce 1947 (Z. Pokluda, Zlín – Gottwaldov – Zlín. In: Zlínsko od minulosti k současnosti 19, Zlín 2002, s. 160).

⁶⁾ M. Majtán, Názvy obcí na Slovensku (vývin v letech 1773–1997), Bratislava 1998, s. 28.

⁷⁾ Písemné sdělení Vladimíra Štroblíka (Moravský zemský archiv Brno, pobočka Zlín) ze dne 3. 7. 2008.

Na území bývalého Československa k baťovským oikonymům náleží toponyma *Baťov* a *Baťovany*.

Toponymum *Baťov* bylo už od poloviny 30. let zamýšleno jako jméno pro *Otrokovice*. Poprvé o změnu pojmenování usilovalo obecní zastupitelstvo Otrokovice v roce 1933 ve snaze vytvořit název připomínající osobnost Tomáše Bati, který v tomtéž roce tragicky zahynul při pádu letadla.⁸⁾ Toto snažení však nebylo úspěšné, neboť stanovisko ministerstva vnitra se přidržovalo zásady, že pouze nově vytvořená sídla mohou být pojmenována po významných osobnostech. Proto v roce 1936 bylo znovu o změnu jména požádáno se zdůvodněním, které vycházelo z lidové etymologie toponyma⁹⁾: „Nynější název Otrokovice jest svým smyslem méně vhodný, jest jako takový obyvatelstvem obce pocíťován a z jiných stran nezřídka zneužíván k dráždění, narážkám a urážkám.“¹⁰⁾ Ministerstvo i tentokrát návrh zamítlo, ovšem nabídlo jeho použití pro lokalitu *Bahňák* v Otrokovicích.

Název *Baťov* byl pro *Otrokovice* zaveden teprve výnosem ministra vnitra ze dne 27. 7. 1939. Původní toponymum *Otrokovice* po celou dobu nacistické okupace sloužilo jako název místní části a jeho německá podoba *Otrokowitz* platila jako ekvivalent jména *Baťov*.¹¹⁾

Na základě výnosu ministra vnitra č. B-8150-12/5-45-III/1 ze dne 18. 5. 1945 byly zrušeny nejen všechny německé a polské názvy a bylo zavedeno pouze používání jednotných českých místních pojmenování, ale také byla zrušena všechna místní jména zavedená a používaná v době nacistické okupace. Touto úpravou bylo také rozhodnuto

---

⁸⁾ Na zasedání obecního zastupitelstva v červnu 1933 zazněl také argument, že Baťovi nepřátelé v zahraničí interpretují název *Otrokovice* jako „osadu otroků“, *Bahňák* je prý místem, kde „otroci“ pracují a nedaleký vrch *Tresný* (*Trestný*) je místem trestání „otroků“ (J. Bartoš, V letech 1918–1945. In: M. Trapl (vědec. red.) a kol., *Otrokovice. Dějiny a současnost*, Praha 1981, s. 104).

⁹⁾ V 50. letech se objevila lidová parafráze budovatelského hesla „My jsme mládež nová, mládež Gottwaldova“ v podobě „My jsme mládež nová, mládež z Otrokovice“ využívající lidové etymologizace jména *Otrokovice* z apelativa *otrok*.

¹⁰⁾ Moravský zemský archiv Brno, fond Zemský národní výbor v Brně (1886) 1945–1948 – Všeobecná registratura; inv. č. 599, sign. I–21m, *Názvy měst, obcí, osad a ulic 1945–1947*, karton č. 162, dopis Okresního úřadu ve Zlíně Zemskému úřadu v Brně, 6. 1. 1937.

K etymologii toponyma *Otrokovice* z osobního jména *Otrok*, srovnej L. Hosák – R. Šrámek, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku II*, Praha 1980, s. 212.

¹¹⁾ Národní archiv Praha, fond Ministerstvo vnitra-stará registratura, karton č. 5124, Vyhláška ministra vnitra ze dne 28. 2. 1940 o změnách úředních názvů míst, obcí, osad a částí osad, povolených v roce 1939. Viz též *Amtliches Deutsches Ortsbuch für das Protektorat Böhmen und Mähren*, Prag 1940, s. 319.

o odstranění názvu *Bařov* a obnovení původního jména *Otrokovice*. Stalo se tak v roce 1946.¹²⁾

Slovenské *Bařovany* (1948–1949, dnes *Partizánske*) vznikly na sklonku 30. let 20. století v katastru obce *Šimonovany*, názvotvornou strukturu jejíhož obyvatelského místního jména napodobily.¹³⁾ Název se používal nejprve v podobě *Šimonovany-Bařovany*, krátce pak *Bařovany* (1948) a po znárodnění továrny bylo jméno změněno na *Partizánske* (1949).¹⁴⁾

Skutečnost, že obě bařovská jména byla spolu s názvem *Zlín* po roce 1945 odstraněna z oikonymie, svědčí o jejich velké honorifikační hodnotě. Totalitní režim chtěl vymazat z československé historie podnikatelskou rodinu Bařů, odstranil tedy i zeměpisná jména s ní přímo či jen aluzivně spojená.

Město *Zlín* svázané s podnikatelským úspěchem Tomáše Bati a Jana Antonína Bati bylo po roce 1945 vystaveno snahám nové politické moci vymazat jejich jména z historie. Jak bylo uvedeno výše, již v roce 1946 byl odstraněn název *Bařov*, používaný od roku 1939 pro *Otrokovice*, s poukazem na výnos ministra vnitra, kterým se rušily všechny názvy zavedené v době německé okupace. Podobné, i když až do roku 1948 zatím neúspěšné snahy se týkaly také názvu *Památníku Tomáše Bati*, který měl být přejmenován na *Památník zlínské práce*, a rovněž se objevil pokus o přejmenování *Bařových závodů*.¹⁵⁾

Cesta ke změně názvu města se otevřela v roce 1948. Nový název *Gottwaldov* byl prezentován v duchu tehdejšího rodícího se kultu „prvního dělnického prezidenta a prvního dělníka“ Klementa Gottwalda jako dárek k jeho 52. narozeninám, jako spontánní akce zlínského dělnictva. V rovině administrativní se jeho zdůvodněním stalo vytvoření tzv. Velkého Zlína, který vznikl sloučením města Zlína a okolních obcí Jaroslavice, Malenovic, Tečovic, Kvítkovic a Otrokovic v jedinou obec s účinností od 29. 12. 1948.¹⁶⁾ Toponymum *Zlín* zůstalo zachováno jako název místní části *Gottwaldov I*. Na veřejném shromáždění ve Velkém kině dne 22. 11. 1948 bylo navrženo nové pojmenování města. V dopise adresovaném prezidentu republiky, který vzešel ze shromáždění, mimo jiné stálo: „...obracíme se na Vás právě v týdnu, který

---

¹²⁾ Národní archiv Praha, fond Ministerstvo vnitra-nová registratura, karton č. 4972, složka Obec Otrokovice, úřední název.

¹³⁾ M. Majtán, o. c. v pozn. 6, s. 220; BataStory.net, o. c. v pozn. 3.

¹⁴⁾ K tématu slovenských honorifikačních jmen po roce 1945 viz J. David, Mýtizační funkce toponym a mýtus „naší“ krajiny (na příkladu honorifikačních oikonym). In: Ž. Čolakova (ed.), Meždunarodna slavistična konferencija Interkulturnijat dialog – tradiciji i perspektivy, Plovdiv 2008, Plovdiv 2009, s. 363–370.

¹⁵⁾ Z. Pokluda, o. c. v pozn. 5, s. 159.

¹⁶⁾ J. Hanzal, Vytvoření Gottwaldova, *Vlastivědný věstník moravský* 26, 1974, s. 141.

předchází Vašim 52. narozeninám, abyste laskavě svolil pojmenovati obce: Jaroslavice, Kvítkovice, Malenovice, Otrokovice, Tečovice a Zlín, které se od 1. ledna 1949 slučují v jedno veliké průmyslové sídliště, podle Vašeho jména, na město Gottwaldov. Tímto svým přáním snažíme se nejen uctít Vaše nesmírné zásluhy o náš lidově demokratický stát, ale současně chápeme své přání jako závazek žít, pracovat, budovat a tvořit v Gottwaldově podle Vašich zásad a Vašeho příkladu, k společnému prospěchu celé republiky a každého z nás.“¹⁷⁾ V následujícím projevu v závodním rozhlase generální ředitel Baťových závodů Ivan Holý přirovnal název *Gottwaldov* pro jeho ideologickou hodnotu k pojmenování *Stalingrad*. Nový název byl potvrzen vyhláškou ministerstva vnitra s platností od 1. ledna 1949. Název *Gottwaldov* byl používán až do 1. 1. 1990, kdy došlo k obnovení původního pojmenování *Zlín*.

Současně se vznikem nového pojmenování města bylo v prosinci 1948 změněno jméno *Baťových závodů* na *Svit, n. p.*¹⁸⁾ Název přitom vzešel ze soutěže pořádané již v roce 1945, ale jeho prosazení trvalo tři roky. Kromě vítězného *Svitu* se jako druhý nejčastější objevil název *Botostroj*, inspirovaný titulem stejnojmenného protibaťovského románu T. Svatopluka z roku 1933. Ani jeden z navrhovaných názvů nebyl motivován antroponymem, objevovala se především jména odkazující k výrobní činnosti, např. *Bota*, *Botostroj*, *OKO (Obuv každého občana)*, *Obuvia*, nebo pojmenování motivovaná novými skutečnostmi a reflektující politickou objednávku, např. *Barikáda*, *Závody 2. května*, *Maják*, *Vpřed*, *PPP (Podniky pracovní pospolitosti)*.¹⁹⁾

Téma vhodnosti/nevhodnosti ideologicky podmíněného přejmenování města, a to je specifikum případu honorifikačního toponyma *Gottwaldov*, bylo znovu otevřeno v diskuzi v době politického uvolnění v roce 1968. Byla dokonce vytvořena komise, která měla posoudit argumenty pro zpětné přejmenování města na *Zlín*. Je to u nás jediný případ, kdy honorifikační toponymum bylo předmětem politicky motivované diskuze, dokonce ještě v době komunistické diktatury. Důvodem, na rozdíl od *Havířova* nebo *Švermova*, byl fakt, že zde nešlo o nové sídliště budované takřka „na zelené louce“, ani o motivaci jménem historicky jednoznačně kladně hodnocené osobnosti jako v případě toponym *Žižkovo Pole*, *Havlíčkův Brod*, *Havlíčková Borová*, ale o nahrazení jména města s tradicí, navíc města výrazně spojeného s velkou

---

¹⁷⁾ J. Hanzal, o. c. v pozn. 16, s. 140.

¹⁸⁾ Z. Pokluda, o. c. v pozn. 5, s. 163; viz též přehledový článek Jiřího Hanzala (J. Hanzal, o. c. v pozn. 16). Srovnej rovněž tendenční článek Františka Vojty, kde jsou i návrhy na přejmenování firmy *Baťa, n. p.* Název *Svit* odkazoval ke slovu *úsvit* a měl symbolizovat cestu znárodněného průmyslu ke světlým zítřkům (F. Vojta, Boj o název *Svit* v Gottwaldově. In: *Gottwaldovsko od minulosti k současnosti* 5, Gottwaldov 1983, s. 141).

¹⁹⁾ F. Vojta, o. c. v pozn. 18, s. 177.

podnikatelskou osobností Tomáše Bati. V neposlední řadě svou roli sehrála i skutečnost, že koncem 60. let se v souvislosti s otevíráním problematiky nezákonností 50. let začínalo diskutovat i o úloze Klementa Gottwalda v politických procesech.²⁰⁾ Tato diskuze však měla pouze krátké trvání a srpnová okupace vojsky Varšavské smlouvy ji definitivně ukončila. Později v době normalizace bylo jakékoliv zpochybňování motivace oikonyma *Gottwaldov* chápáno jako jeden z projevů antikomunismu spojeného s obdobím tzv. pražského jara.

Toponymum *Gottwaldov* reprezentovalo i v následujícím období socialistického Československa ideologicky nezpochybnitelnou hodnotu a jakýkoliv útok na ni byl tvrdě odsouzen. Můžeme to vidět na příkladu článku nazvaného Útok na Gottwaldov uveřejněného v Naší pravdě v srpnu 1978. Jeho autor se k tématu vrací, aby na něm ukázal na protisocialistickou „činnost pomýlených, dezorientovaných a těch, kdo měli v kalhotách“ v roce 1968.²¹⁾

Přejmenování *Zlína* na *Gottwaldov* vykazuje všechny znaky vytvoření a užití honorifikačního jména. Nový místní název napodobil produktivní český oikonymický model toponym zakončených formantem *-ov* a nahradil staré jméno novým pojmenováním utvořeným z antroponymického základu. Oficiálním zdůvodněním změny jména však nebylo přejmenování, ale pojmenování nového administrativně vzniklého města; původní název *Zlín* zůstal zachován jako pojmenování místní části.

Jedním z charakteristických znaků honorifikačních jmen je také jejich defektnost v širokém slova smyslu. Projevuje se např. v komunikační nefunkčnosti či oslabení identifikační funkce toponyma, v ahistoričnosti nových názvů a také v tom, že i přes přejmenování města zůstává původní oikonym zachováno v ustálených spojeních, v chrématonymech nebo v toponymech označujících jiné objekty.²²⁾ V případě *Zlína/Gottwaldova* zmíněnou „neidentifikačnost“ toponyma dokládá rozdělení historického vývoje na dvě etapy, *Zlín* a *Gottwaldov*, byť se jedná o dějiny stále stejného města. Neúplnost „vymazání“ původního názvu po roce 1948 ilustruje používané označení letadel *Zlín* vyráběných v Moravanu Otrokovice po celou dobu socialistického Československa.

Meziválečná atraktivita baťovského *Zlína* i specifičnost jeho vývoje po roce 1948 pochopitelně přitahovaly také pozornost beletristů. Reálné dějiště se svými jasnými charakteristikami nebylo pojmenováno přímo, ale autoři používali různé metaforické či aluzivní názvy. Velmi často byl v pozadí jejich počínání strach z cenzurního zásahu, mnohdy také záměr zatajením názvu místa, které je reálné a jednoznačně

---

²⁰⁾ O. Lapčíková, Pokus vrátit Zlínu jeho jméno. In: Zlínsko od minulosti k současnosti 19, Zlín 2002, s. 169–177.

²¹⁾ O. Lapčíková, o. c. v pozn. 20, s. 176–177.

²²⁾ J. David, Commemorative Place Names, o. c. v pozn. 1.

charakterizované, čtenáře upozornit a jasně mu sdělit, že píše o konkrétní lokalitě. V uměleckých textech místní jméno *Zlín* zastupuje pojmenování *Botostroj* (T. Svatopluk), *Klínov*, *Úly* (Marie Pujmanová) nebo *Knín* či *Mlín* (Zdeněk Zapletal); podoba toponyma po roce 1949 se objevuje jako *Gotteswald/Boží les* (Ota Filip)²³⁾ se zjevnou aluzí na honorifikační přejmenování na *Gottwaldov*.²⁴⁾

Náš text představuje první pokus o zmapování problematiky jazykové stránky baťovských místních jmen. Jejich základním rysem, byť se jedná o jména odpovídající klasifikaci honorifikačních názvů, je respekt k formální stránce názvotvorné soustavy. Svým motivačním východiskem a okolnostmi vzniku spíše odpovídají zakladatelským toponymům typu *Hesov*, *Harrachov*, *Klánovice* z 18. a 19. století než ideologicky podmíněným oikonymům typu *Gottwaldov*, *Švermov*. Věnovali jsme však také pozornost toponymu *Zlín* a aspektům jeho nahrazení jménem *Gotwaldov*, neboť jeho svázanost s tradicí podnikání rodiny Baťů je nesporná a byla důvodem zařazení této problematiky do skupiny baťovských jmen.

Summary

Commemorative Motive in Toponymy (Illustrated with Baťa's Place Names and Place Names *Zlín/Gottwaldov*)

The aim of the text is to describe a particular group of commemorative place names motivated by personal name of Czech businessman family Baťa. They are not typical names included in the group of Czech commemorative place names as the place names *Gottwaldov*, *Havířov*, *Švermov*. Place names as *Baťov*, *Baťovany*, *Bataypora*, *Batawa* and *Bataville*, appearing in many countries in the world, were created with the components typical of particular national place names system. The place names of the city of *Zlín*, a centre of Baťa's shoe company, and *Gottwaldov*, that replaced the place name *Zlín* during the Communist era 1949–1989, are examined in the text as well.

Keywords

place names, commemorative names, Tomáš Baťa, Jan Antonín Baťa, Gottwaldov, Zlín

---

²³⁾ Název *Gotteswald* byl použit nejprve v německém vydání románu *Ein Narr für jede Stadt*, v českém překladu s titulem *Blázen ve městě* se toponymum objevilo v podobě *Boží les*. Písemné sdělení Oty Filipa ze dne 22. 5. 2009.

²⁴⁾ K tématu podrobněji L. Havelková, Baťovský Zlín jako literární námět. In: *Acta Universitatis Palackianae Olomucensis, Facultas Philosophica, Studia Moravica Symposiana* 5, 2007, Olomouc 2007, s. 41–46.